

Péter (vagy ha úgy tetszik: Petar) mennyire kiegészítette egymást, amikor — Illyés Gyulának a könyvben idézett szavaival — »Péter lefordította Miklóst«. S jólesik leszögezni, hogy Tüskés tárgyilagos szemmel nézi mindezt, s közli kötetében mind a magyar, mind pedig a horvát mű címlapjának a képét is, amely külsőleg is az igazi együttműködésre utal. S nem feledkezik meg arról sem, hogy a horvát fordító előszavának magyarra fordított szövegéből közöljön megszívlelésre méltó részletet. (Merő véletlenség, hogy ezt viszont a recensens fordította magyarra.) S itt vetődik fel e sorok írójában a kérdés: nem gondolt még arra Tüskés, hogy a Zrínyi testvérpár, a költő és horvát fordítójának életét együttesen írja meg? Ebbe a kettősen is egy életbe igazán könnyű volna beleszöni a Zrínyi Péterrel Bécsújhelyen együttes mártírhalált halt horvát költő, Frangepán Ferenc (Fran Krsto Frankopan) életét is, akiről a magyar olvasó nyilván még ma is alig tudja, hogy nem-

csak a zsarnoki császárság ellen lázadó főúr volt, hanem jeles költő is. Egyébként Tüskés Tibor művének egyik oldalán ott van Madarász Viktor romantikus festménye: *Zrínyi Péter és Frangepán Ferenc búcsúja a bécsújhelyi börtönben*. Esorok írója gyermekkorra magyar olvasókönyvében találkozott életében először ezzel a festménnyel, s milyen jó lett volna már akkor tudni, hogy ezek bizony nem is annyira magyar, hanem sokkal inkább horvát vértanúk voltak, mindenesetre a zsarnokság közös áldozatai.

Igen, ilyen, első pillanatokra tán jelentéktelennek látszó feladatok teljesítésével is hozzájárulhatunk ahhoz, hogy József Attila szavait megszívleljük. Tüskés Tibor könyvének talán legnagyobb érdeme, hogy nem feledkezett meg erről; s ha olyan könyvet írna, amelyben költő és fordítója élete egyaránt helyet foglalna, véleményem szerint egyszerre jelenhetnék meg magyar és horvát nyelven.

CSUKA ZOLTÁN

ÉGETŐ KÉRDÉSEK ÜTVESZTŐJE

DRAGO GRAH: *A kilencedik mennyország.*
Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973.

Nehéz eldönteni, hogy Csuka Zoltán, aki a jugoszláv irodalmi művek fordításában már valahol a századik kötetnél tart, ezúttal miért vállalkozott ismét szlovén író, Grago Grah könyvének átültetésére. Természetesen ugyanezt a kérdést a kiadónak is föltehetnénk, ám valószínű, hogy annak indítékát *A kilencedik mennyország* témájának időszerűségében, a szocialista társadalmak fejlődésének kísérőjeként jelentkező el-

ferdülések, torzulások bátor feltárásában kereshetjük.

A harácsolás, a hatalmaskodás és a hatalommal való visszaélés áll Grah regényének gyújtópontjában és ezt a »hétfejű sárkányként« megrajzolt veszedelmet szövi be az író egy riporter megrázó beszámolójába. A könyv meséje látszólag egyszerű: Jurij Vukajč faluról származó szezonmunkás házát annyira alámoossa a talajvíz, hogy minden

percben összedőlhet. Vukajč feleségét Ausztriába küldi munkára, ahol devizában kapja a keresetét, ő maga pedig egy nagyvárosi építőhelyen helyezkedik el. Vállalatának párttitkára, a karrierista Polak és egy rokonvállalat igazgatója, a harácsoló Bajuk többszörösen kihasználják. Felesége devizáját »feketén« fölvásárolják tőle, vele és társaival építetik Bajuk gyanús eredetű villáját, sőt egy német üzleti partnerüknek is »átpasszollják« jól dolgozó munkásukat. Vukajč meggyűlöli őket és fölveszi velük az egyenlőtlen, de nem reménytelen harcot. Ez a küzdelem végül is kettős tragédiával zárul: Vukajč és Bajuk egy épülő toronyház tetején viaskodva lezuhannak a mélybe...

Hátborzongatóan komoly és mélyen elgondolkoztató mondanivalója van ennek a könyvnek. Jó lenne, ha legalább annyi olvasója akadna nálunk, mint északi szomszédunknál, ahol nem kevesebb, mint 13 000 példányszámban jelentették meg. Ekora, hazai viszonylatban eszményi példányszámra nem is számíthatunk, de egy kis nemzet írójának talán nincsenek is ilyen igényei. Legalább is erre utal Drago Grah írói módszere, a nehezen követhető, bonyolult szöveg.

Biztosra vesszük, nemcsak az olvasó, de a fordító is csak élesre köszörült machettával tudta magát keresztülverekedni a helyenként zavarosan összehordott szavak és mondatok őserdején. Érthetetlen, hogy a szerző épp akkor teszi rendkívül bonyolulttá a szöveget, amikor az egyszerű szezonmunkás gondolatait és asszociációit tolmácsolja. Egy alig írástudó, a »nagyvilággal« csak egy régi munkaakción érintkezett parasztember gondolatai aligha lehetnek olyan komplikáltak és kapkodóak, mint például ez az olvasó türelmére való tekintettel csak töredékben idézett mondat: »Malčič látom, most őt látom, amint a portásfülke üvegfalához támaszkodik, mellette a német, orrán a tudós fekete keretes szemüveg, millióhaldoklóaholtakközött, most ez a pápaszemes bontogatja a bimbókat, egymillióakiknekvérétahérok szívják, anynyi baj legyen, csak bontogassa, egyetlenegymillió, amíg én a kissé zöld burokból kihámozhattam őket,

kitaszenvédéssányargat, bizony kihámoztam, deakitsohamegnemsemmissit, a zöld tenger elnyelte a vörös bikát...«

Bizony így, a meséből kiragadva alig hihető, hogy betanított építőmunkás gondolatait olvassuk, inkább az író igyekezetét véljük felfedezni, hogy saját, téves helyre plántált filozófiai meditációját közölje velünk; de a lóláb túlságosan is kilóg, ezért a figyelemre méltó gondolatcsor hitelét veszítve jut el tudatunkig.

Drago Grah formai salto mortale kísérleteit már a könyv expozíciójában megismerhetjük. Beszélgetés közben Vukajč, a regény hőse egy önkiszolgáló étterem széltől himbált cégtábláját figyeli, annak különböző betűi tűnnek föl minduntalan szeme előtt; ezek a betűk különböző változatokban, külön sorban beke-retezeve — például így: ÖNKISZO — *harmínckétszer* ékelődnek be a szövegbe!

A szerző kísérlet-koktéjára jellemző, hogy a különböző izmusok fegyvertárából kölcsönvett stílusban megírt szövegrészek mellett egyszerű, áttekinthető, realista leírásokat és párbeszédkeket iktat, sőt, ezen túlmenően, a nyomozó újságíró publicisztikai hangvételi gondolatmenetét helyezi az egyes fejezetek élére.

Világos, hogy Drago Grah nem véletlenül bocsátkozott ebbe a formai kalandba. Minden szituációt külön stílussal igyekszik kifejezőbbé, meggyőzőbbé tenni, ez a törekvése azonban csak helyenként sikerül. Ahol viszont megtalálta a kellő hangot, ott a regény magával ragadja az olvasót, együtt érez szenvedő hősé-vel, legszívesebben vele együtt küzdene, verekedne a »gonosz sárkányok« ellen. És együtt kell éreznünk a szerzővel is, aki 1969-ben (akkor jelent meg a könyv szlovén nyelven, a Pomurska založba kiadásában) merészen feltárta a szűkebb hazájában felismert rákfenét, leletét pedig olyan erővel gyúrta regénye anyagába, hogy jelentőségében nemcsak Szlovénia, de országunk határain is túlmutató művet alkotott.

Ezért, kifogásaink felsorolása mellett is üdvözölhetjük a Kossuth Kiadó és a kiváló munkát végzett műfordító vállalkozását.

GAJDOS TIBOR